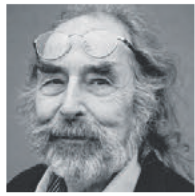

Opvang Juristerij rondom derdelanders leidt af van waar het om zou moeten gaan

Waar is de menselijkheid

Op de valreep mogen zo'n 2200 zogenoemde derdelanders uit Oekraïne – van wie er 300 in Amsterdam verblijven – voorlopig toch in Nederland blijven. Waar gaat het hier precies om? **Ulli d'Oliveira** legt de juridische kwestie uit en neemt stelling.

Ulli d'Oliveira
Oud-hoogleraar migratierecht aan de Universiteit van Amsterdam en adviseur bij Prakken d'Oliveira, Human Rights Lawyers.

Staatssecretaris Eric van der Burg heeft zaterdag toegezegd dat de zogenoemde derdelanders in Nederland kunnen blijven tot de Raad van State in hoger beroep heeft gesproken over hun lot. Vreemdelingenrechtshouders in verschillende zittingsplaatsen in Nederland hebben verschillende uitspraken gedaan over hun recht om hier tijdelijk te blijven. De toezegging is gedaan om te voorkomen dat er honderden zaken zouden worden aangespannen met wisselend succes.

De Raad van State heeft – in afwachting van een definitieve beslissing, die niet eerder dan in november wordt verwacht – een uitspraak van de rechtbank geschorst; het was de verwachting dat dit ook in alle andere zaken zou gebeuren. Vandaar het nieuwe uitstel.

Mocht de Raad van State het Europese recht te onduidelijk vinden, dan kan het ook nog eerst een oordeel vragen van het Europese Hof van Justitie en dan zijn we jaren verder. Dat is niet ondenkbaar.

Maar waar gaat dit over? Menselijk gesproken is het heel eenvoudig. Door de oorlog zijn veel mensen uit Oekraïne op de vlucht geslagen. Een klein deel van hen is in Nederland terechtgekomen en is daar zowel door de overheid als door de bevolking met open armen ontvangen. Zoals gedurende de Eerste Wereldoorlog een miljoen Belgen hier tijdelijk onderdak kregen, op een Nederlandse bevolking van ruim zes miljoen zielen. Ook nu waren allen op de vlucht geslagen vanwege dezelfde gebeurtenis, dus waarom zou men een onderscheid maken?

De werkelijkheid is dat we te maken hebben met juristerij én met een kabinet dat vluchtelingvijandig is.

Staatlozen

Derdelanders, wie zijn dat? De term is uiterst verwarrend. In het algemeen spreken we over derdelanders als we mensen bedoelen met een andere nationaliteit dan die van een van de lidstaten van de Europese Unie. Nederlanders zijn eerstelanders, Fransen en Grieken zijn tweedelanders en Oekraïners zijn derdelanders. Maar die worden hier niet bedoeld: de aanduiding betreft mensen die gevlucht zijn uit Oekraïne en die niet de Oekraïense nationaliteit bezitten, maar daar wél een geldig recht op verblijf hadden. Daar zitten dan wel weer eerste- en twee-

delanders tussen, maar die worden niet bedoeld.

Ook van staatlozen is het raar om te zeggen dat zij derdelander zijn: zij hebben immers geen nationaliteit. En wie ook buiten de groep vallen, zijn niet-Oekraïners die al een vluchtelingenstatus hadden voordat ze in Nederland kwamen. Hoe dan ook, het gaat dus om de vrij precies omschreven groep van mensen die geen Oekraïners zijn, ongeveer 2200 in getal van wie er in Amsterdam 300 verblijven.

Waarop nu hun positie wordt uitgevochten, is een juridisch punt dat in verwijderd verband staat met het humanitaire recht. Ruim twintig jaar geleden heeft de EU naar aanleiding van de ellende in de Balkan een richtlijn uitgevaardigd voor tijdelijke bescherming bij massale toestroom van ontheemden. Die had twee doelen: het helpen van ontheemden en het ontlasten van het asielverleningssysteem in de lidstaten.

Geen individuele beoordelingen, maar een groepsgewijze bescherming met een geldige verblijfstitel, op de leest geschoeid van de status van vluchtelingen. Zo krijgen zij opvang, en mogen ze ook meteen werken. Kort na het begin van de oorlog in Oekraïne heeft de EU deze richtlijn in maart 2022 in werking gesteld.

Ruimhartig besluit

Twee elementen uit die richtlijn zijn van belang. In de eerste plaats een onverplichte bepaling die het lidstaten toestaat andere categorieën van op drift geslagen mensen dan genoemd in het uitvoeringsbesluit in bescherming te nemen. Nederland heeft van die bepaling gebruik ge-

Het gaat om een juridisch punt dat in verwijderd verband staat met het humanitaire recht

maakt om de 'derdelanders' bescherming te bieden. Ruimhartig, zei de staatssecretaris, maar nadat er rumoer was ontstaan over misbruik van de regeling heeft de staatssecretaris even ruimhartig een eind aan de regeling gemaakt.

Mocht dat? Daar komt de tweede bepaling om de hoek kijken. Die zegt dat de tijdelijke bescherming ophoudt als de maximale duur is bereikt, door de vaststelling van een besluit van de Europese Raad. Op zich duurt de tijdelijke bescherming een jaar, maar de Europese Raad kan telkens verlengen en ook beëindigen. Zo heeft hij in oktober 2022 besloten de geldingsduur te verlengen tot 4 maart 2024. Ook daarna kan de Europese Raad nog, als daar aanleiding voor is, de tijdelijke bescherming verlengen.

→ **Gevluchte Oekraïners komen aan op Amsterdam Centraal in maart 2022, kort na de Russische inval in Oekraïne.**

FOTO JORIS VAN GENNIP

gebleven?

Waar het nu juridisch om draait is de vraag of Nederland eigenmachtig de bescherming op grond van de facultatieve bepaling mag intrekken, ook voor de bestaande groep, dan wel of de staat gebonden is aan de termijnen die door de Europese Raad, met gekwalificeerde meerderheid, is vastgesteld.

Unierecht

Nederland redeneert: wie de vrijheid heeft om de onverplichte bepaling in te schakelen, heeft ook de vrijheid om die weer uit te schakelen. De ontheemden, daarentegen, nemen het standpunt in dat Nederland weliswaar de vrijheid heeft om de onverplichte bepaling te activeren en een ruimere groep bescherming te bieden,

maar als dat eenmaal gebeurd is, dat deze bescherming dan volledig onder de richtlijn valt en alleen door een besluit van de Europese Raad beëindigd kan worden.

In Roermond en Rotterdam is door de rechter in een uitvoerige en stevige uitspraak de laatste opvatting verdedigd; de rechtbank Utrecht kwam in een veel kortere motivering tot de voor de staat gunstige opvatting dat Nederland die vrijheid wel degelijk bezit. Voorlopig is er dus uitstel, in afwachting van wat de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State zal oordelen. Een unierechtelijke kwestie voor fijnproevende specialisten, die ver af staat van waar het eigenlijk over zou moeten gaan: een ruimhartig beleid.

Waar gaat dit over?

De gemeente Amsterdam en daklozenorganisaties in de stad maakten zich afgelopen weken zorgen over wat er gaat gebeuren met de zogenoemde derdelanders uit Oekraïne, wier opvang op 4 september zou stoppen, omdat er misbruik gemaakt wordt van de opvangsregeling voor Oekraïners.